

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY LUBICHOWO

NA LATA 2013 - 2017

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
1.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
2. UWARUNKOWANIA FORMALNO–PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE LUBICHOWO	7
2.1. USTAWY REGULUJĄCE PROBLEMATYKĘ OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	7
2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW	13
2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU	16
2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	16
2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	18
2.3.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	23
2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY LUBICHOWO	31
2.4.1. ZASADY OCHRONY WYNIKAJĄCE ZE „STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY LUBICHOWO”	31
3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY LUBICHOWO	43
3.1. RYS HISTORYCZNY	43
3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY LUBICHOWO	47
3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	47
3.2.2. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW	47
3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE	48
4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT	52
5. CELE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2013 – 2017 DLA GMINY LUBICHOWO	54
5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE	54
5.2. TABELA - CELE I DZIAŁANIA USTALONE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY LUBICHOWO NA LATA 2013 – 2017 (WRAZ Z TERMINARZEM)	55
5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	58
5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	58
5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE	58
5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI	58
5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE	59
5.4.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE	59
5.4.5. INSTRUMENTY KONTROLNE	59

ZAŁĄCZNIK - GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW DLA GMINY LUBICHOWO - WYKAZ OBIEKTÓW

1. WSTĘP

Gmina Lubichowo położona jest w południowej części województwa pomorskiego, w powiecie starogardzkim. Obszar gminy obejmuje Pojezierze Starogardzkie. Powierzchnia gminy wynosi 161 km², a liczba mieszkańców – około 6 200. W Gminie Lubichowo jest 12 sołectw: Bietowo, Lubichowo, Ocypel, Osowo Leśne, Smolniki, Szteklino, Mermet, Mościska, Wda, Wilcze Błota, Zelgoszcz, Zielona Góra.

Południowo-zachodnią część gminy pokrywają Bory Tucholskie, a kilkanaście jezior podnosi jej walory turystyczne. Przez gminę przepływa z północnego-zachodu na południowy wschód atrakcyjna krajobrazowo Wda. Korzystne warunki naturalne sprawiają, że turystyka jest dziedziną gospodarki gminy o największym potencjale rozwojowym. Turystyka pobytowa w letniskach nad wodą, np. w Ocypelu nad jeziorem Wielki Ocypel, spływy kajakowe Wdą, czy agroturystyka już dziś w znacznym stopniu stanowią o obliczu gospodarki gminy. Właściwa polityka przestrzenna musi brać pod uwagę coraz większe znaczenie rozwoju turystyki dla gminy. Zachowanie najcenniejszych elementów krajobrazu przyrodniczego i kulturowego oraz ukierunkowanie rozwoju przestrzennego gminy zgodnie z zasadą dobrej kontynuacji mogą się przyczynić do wzrostu jej atrakcyjności turystycznej.

Zasada dobrej kontynuacji w rozwoju przestrzennym gminy powinna wyrażać się w organicznym rozwoju struktur ruralistycznych, niezakłócaniu charakteru ich zabudowy, wpisywaniu się nowych obiektów w ukształtowaną historycznie tkankę przestrzenną oraz w dopasowaniu ich formy architektonicznej do form wykształconych na terenie południowo-zachodniego Kociewia.

Gmina powinna dążyć do zwiększania swojej atrakcyjności turystycznej. Stworzyć warunki umożliwiające właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, jako jednego z najważniejszych czynników wpływających na jakość jej oferty turystycznej.

1.1. PODSTAWA PRAWNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

I. Rozstrzygnięcia ustawowe:

a) Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 roku, Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), który mówi, że:

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

b) Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568).

W artykule tym znajdujemy:

Ust. 1: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Ust. 3: *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Ust. 4: *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*

Ust. 5: *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Ustala się w nim rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Zgodnie z art. 85 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568): *W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.*

Ustawa precyzuje cele sporządzania programów opieki nad zabytkami w **art. 87**:

- 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*
- 2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:*
  - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
  - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
  - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
  - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
  - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
  - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
  - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

2. UWARUNKOWANIA FORMALNO–PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE LUBICHOWO

2.1. USTAWY REGULUJĄCE PROBLEMATYKĘ OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

- 1) ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U., Nr 162, poz. 1568),
- 2) ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 nr 75 poz. 474),
- 3) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 i Nr 115 poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
- 4) Ustawa z dnia 13 kwietnia 2012 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2012 nr 0 poz. 460)
- 5) ustawa z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 roku, Nr 99, poz. 1079, Nr 100, poz. 1085, Nr 110, poz. 1189 i Nr 145, poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
- 6) Ustawa z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2012 nr 0 poz. 985),
- 7) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 roku, Nr 46, poz. 543 z późniejszymi zmianami),
- 8) Ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 187 poz. 1110),
- 9) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami),
- 10) Ustawa z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2011 nr 153 poz. 901)
- 11) ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – prawo budowlane (Dz. U. z 2000 roku, Nr 106, poz. 1126, Nr 109, poz. 1157 i Nr 120, poz. 1268 z późniejszymi zmianami),
- 12) Ustawa z dnia 6 maja 2010 r. o zmianie ustawy - Prawo budowlane (Dz.U. 2010 nr 121 poz. 809)
- 13) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 1991 nr 114 poz. 493 z późniejszymi zmianami),
- 14) Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 207 poz. 1230).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w ustawach:

- 1) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach (Dz. U. z 1997 roku, Nr 5, poz. 24 z późniejszymi zmianami),
- 2) Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o muzeach (Dz. U. 2007 nr 136 poz. 956),
- 3) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 poz. 539 z późniejszymi zmianami).
- 4) Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o bibliotekach (Dz.U. 2001 nr 129 poz. 1440).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- 1) ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 1983 nr 38 poz. 173 z późniejszymi zmianami).
- 2) Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2009 nr 39 poz. 307).

W myśl art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem jest:

nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 niniejszej ustawy:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 3) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 4) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 5) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 6) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 7) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 8) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Natomiast w art. 6 stwierdza się, że:

1. ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- a) *krajobrazami kulturowymi,*
- b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*

- c) *działami architektury i budownictwa,*
- d) *działami budownictwa obronnego,*
- e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) *cmentarzami,*
- g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) *miejskami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.*

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) *działami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c) *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d) *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- e) *materiałami bibliotecznymi, których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,*
- f) *instrumentami muzycznymi,*
- g) *wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h) *przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,*

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- a) *pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
- b) *cmentarzyskami,*
- c) *kurhanami*
- d) *reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*

2. *Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.*

Formy ochrony zabytków określa art. 7:

- 1) *wpis do rejestru zabytków,*
- 2) *uznanie za pomnik historii,*
- 3) *utworzenia parku kulturowego,*
- 4) *ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o*

zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na mocy art. 16:

- 1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.*
- 2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.*
- 3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.*
- 4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.*
- 5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być urządzony.*
- 6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.*

Art. 18:

- 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.*
- 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust.1, w szczególności:*
  - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*
  - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,*
  - 3) zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,*
  - 4) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami.*

Art. 19:

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,*
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,*
- 3) parków kulturowych.*

2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust.1, ustala się w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20:

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21:

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Postanowieniem art. 22, ust. 4:

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Organizację organów ochrony zabytków reguluje Rozdział 9. W myśl art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,*
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

W art. 91 ust. 4 sprecyzowane są zadania, które wykonywać będzie wojewódzki konserwator 97 zabytków. Są to w szczególności:

- 1) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*
- 2) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*

- 3) *prowadzenie rejestru o wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,*
- 4) *wydawanie, zgodnie w właściwości, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,*
- 5) *sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,*
- 6) *organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki*
- 7) *nad zabytkami,*
- 8) *opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,*
- 9) *upowszechnianie wiedzy o zabytkach,*
- 10) *współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.*

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków - Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., nr 75, poz. 474)

Od 5 czerwca 2010 r. rozszerzony został zakres form ochrony zabytków. Ustawa o ochronie zabytków z 23 lipca 2003 r. określała następujące kategorie ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., nr 75, poz. 474) wprowadza ochronę zabytków poprzez zapisy w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej. Intencją ustawodawcy było usunięcie luki prawnej w sytuacji, gdy określony obszar nie posiadał obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego, a obiekty zabytkowe na tym terenie nie były chronione w inny sposób. Nowelizacja wyeliminuje sytuacje, w których podejmowano decyzje dotyczące obiektów zabytkowych, nie uwzględniając opinii konserwatorów wojewódzkich.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków przewiduje także, że w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na

realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej musi być uwzględniona ochrona zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (wraz z ich otoczeniem) oraz zabytków włączonych do gminnej ewidencji zabytków. Zmienia to charakter gminnej ewidencji zabytków, która staje się dokumentem wiążącym prawnie.

Ustawa zmienia także przepisy prawa budowlanego (art. 39 ust. 3), stwierdzając, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (a nie tylko wpisanych do rejestru zabytków), pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Nowelizacja z 18 marca ustala termin sporządzenia przez gminy gminnych ewidencji zabytków na 2 i pół roku od wejścia w życie ustawy.

Ustawa wprowadza także zmiany w zakresie zasad wywozu zabytków za granicę.

2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW

Ważnym elementem planowania strategicznego jest określanie zadań i konstruowanie priorytetów do realizacji celów krótko- i długofalowych. Politykę państwa w sferze kultury wyznacza **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013**, zawierająca analizę prawną, ekonomiczną, instytucjonalną i organizacyjną w dziedzinie kultury. Na podstawie **Narodowej Strategii** Ministerstwo Kultury opracowało **Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2013”**. Program określa cele państwa w zakresie ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Cel strategiczny programu: intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Cele cząstkowe:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem zagranicę.

Podprogramy, priorytety i działania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”

PRIORYTET 1

Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1.

Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Głównym celem działania jest dostosowanie sfery ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej.

Celami cząstkowymi są:

- 1) Poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków.

- 2) Wzmocnienie roli ośrodków dokumentacji zabytków.
- 3) Zrównoważone „urynkowanie zabytków”.
- 4) Wykształcenie zachęt dla przedsiębiorców i osób fizycznych do inwestowania w zabytki.

Działanie 1.2.

Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Działanie to objęło dwa projekty:

- 1) Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”.
- 2) Program: „Promesa Ministra Kultury”.

PRIORYTET 2

Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1.

Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie będzie realizowane poprzez:

- 1) podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 2) podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków;
- 3) powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi z sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno – ekonomiczny regionów;
- 4) promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich (realizacja programu „Ochrona ginących zawodów”).

Działanie 2.2.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice

Działanie będzie realizowane poprzez wdrożenie programu „Absent Patrymonium”.

Program przewiduje budowę sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU

2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO¹

W zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego wśród wyzwań strategicznych znalazły się m.in.:

4. Kapitał społeczny i tożsamość regionalna. Stymulowanie aktywności społecznej i budowa regionalnej wspólnoty obywatelskiej czerpiącej m.in. z wielokulturowego dziedzictwa, tradycji morskich i solidarnościowych, a także wzrost kompetencji mieszkańców, które warunkują zdolność do funkcjonowania w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości.

9. Zarządzanie przestrzenią. Lepsze zarządzanie przestrzenią dla zmniejszenia presji na środowisko, poprawy bezpieczeństwa powodziowego, a także optymalnego wykorzystania potencjałów terytorialnych (przyrodniczego, krajobrazowego, kulturowego i gospodarczego) dla zapewnienia wysokiej jakości życia.

Jednym z trzech celów strategicznych określonych w dokumencie jest **Nowoczesna Gospodarka**, której elementem składowym jest Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna – Cel operacyjny 1.3.

W ramach tego celu ustalono następujące wyzwania strategiczne:

6. Obszary o nie w pełni uruchomionych potencjałach

3. Powiązania gospodarcze

1. Zatrudnienie i stan zdrowia mieszkańców

9. Zarządzanie przestrzenią

Jako wybór strategiczny określono:

„Sieciowe, kompleksowe, rozpoznawalne co najmniej na poziomie krajowym, oparte o walory naturalne oraz zasoby dziedzictwa kulturowego, jak również wykorzystujące potencjał oferty kulturalnej regionu, produkty i pakiety turystyczne; uniezależnienie oferty turystycznej od pory roku, jej różnicowanie w oparciu o potencjał przemysłu czasu wolnego, a także silniejsza specjalizacja regionu w zakresie turystyki prozdrowotnej i biznesowej.”

Wśród oczekiwanych efektów wymieniono:

- Całoroczną, kompleksową i atrakcyjną ofertą turystyczną i kulturalną regionu obejmującą także efektywne wykorzystanie obiektów sportowych o randze krajowej;
- Unikatowe walory naturalne, kulturalne i dziedzictwa kulturowego, w tym kulinarne, wykorzystywane w sposób racjonalny, efektywny i zrównoważony;

---

¹ Załącznik nr 1 do Uchwały nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

- Wzmocniony wizerunek regionu oraz większa rozpoznawalność i spójność kluczowych regionalnych marek turystycznych i kulturalnych;

- Silna współpraca pomiędzy podmiotami branży turystycznej i kulturalnej. Ukierunkowanie interwencji

Jako jeden z kierunków działania ustalono rozwój sieciowych i kompleksowych produktów Turystycznych, a Obszar Strategicznej Interwencji związany z tym działaniem – obszary o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Jako Zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego określono:

Rozwój regionalnych sieciowych produktów turystycznych obejmujących m.in. małe porty morskie, mariny, szlaki rowerowe i kajakowe oraz śródlądowe drogi wodne, a także unikatowe dziedzictwo regionalne i ofertę kulturalną.

Rola Samorządu Województwa Pomorskiego

- Koordynator i lider;
- Inwestor;
- Inspirator.

Partnerzy kluczowi dla realizacji Celu

- Jednostki samorządu terytorialnego;
- Organizacje turystyczne;
- Instytucje kultury;
- Narodowy Instytut Dziedzictwa;
- Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów;
- Wojewódzki Konserwator Zabytków;
- Organizacje pozarządowe;
- Izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, w tym operatorzy turystyczni.

Jako warunki sukcesu wymieniono m.in.:

- Rozwój współpracy między sektorem publicznym, branżą turystyczną i podmiotami działającymi w obszarze kultury w zakresie tworzenia wspólnych, sieciowych, ponadlokalnych produktów turystycznych oraz oferty kulturalnej

Oczekiwania wobec władz centralnych w związku z realizacją Celu:

- Objęcie Żuław statusem krajowego produktu turystycznego;
- Aktywizacja transportowa drogi wodnej Dolnej Wisły oraz usunięcie wszystkich barier prawnych dla zapewnienia swobodnej międzynarodowej żeglugi po Zalewie Wiślanym;
- Udział budżetu państwa w utrzymaniu najważniejszych instytucji kultury i ratowaniu najcenniejszych zabytków regionu;
- Przyjęcie Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami ustalającego mechanizmy organizacyjne i finansowe determinujące rzeczywistą ochronę dziedzictwa kulturowego.

Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej:

- Wizerunek i marka turystyczna Regionu Morza Bałtyckiego;

- Sieciowe ponadregionalne produkty turystyczne wykorzystujące m.in.:
  - międzynarodowe drogi wodne: E-60 (morska), E-70 i E-40, z uwzględnieniem Żuław i Zalewu Wiślanego;
  - ponadregionalne szlaki wodne m.in. Brdy, Gwdy, Wdy, Wielkiego Kanału Brdy i Wieprzy;
  - szlaki kulturowe: XX w., Cystersów, zamków gotyckich, architektury i dziedzictwa hydrotechnicznego Żuław, Kraina w kratę, latarni morskich, budowli hydrotechnicznych;
  - Europejską Sieć Regionalnego Dziedzictwa Kulinarnego;
  - międzynarodowe i międzyregionalne trasy rowerowe.

Dla celu operacyjnego 2.2. (Wysoki poziom kapitału społecznego), jako jedno z wyzwań strategicznych określono:

4. Kapitał społeczny i tożsamość regionalna

Wybór strategiczny dla tego celu:

Organizacje pozarządowe (stymulujące aktywność społeczną); tożsamość regionalna i lokalna (czerpiące z bogatego i różnorodnego dziedzictwa kulturowego regionu); aktywizacja i integracja społeczna; uczestnictwo w kulturze i innych formach aktywności społecznej (m.in. sporcie), a także przestrzenie publiczne (jako miejsca sprzyjające wzmacnianiu kontaktów społecznych).

Wśród oczekiwanych efektów znalazły się m.in.:

- Silniejsze poczucie więzi mieszkańców z regionem oraz dbałość o zachowanie różnorodności kulturowej województwa;
- Znaczące uczestnictwo mieszkańców (w tym dzieci, młodzieży, a także osób starszych i niepełnosprawnych) w lokalnych wydarzeniach kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych;
- Rozwinięta kultura czytelnicza;
- Wysokiej jakości przestrzeń publiczna;
- Zachowane dziedzictwo i krajobraz kulturowo-przyrodniczy

2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO²

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego jako element regionalnego planowania strategicznego ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa pomorskiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju.

---

² Załącznik do uchwały nr 1004/XXXIX/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 października 2009 r.

Plan zakłada, że dążenie do wykorzystania cech położenia województwa w regionie bałtyckim oraz jego walorów przyrodniczych i kulturowych w nowej strukturze przestrzeni polskiej i europejskiej będzie tworzyć szanse na:

- 1) rewitalizację ekologiczną obszarów o niskich wartościach i utrwalenie ochrony ich zasobów przez kształtowanie i umacnianie międzynarodowego systemu ochrony ekologicznej i zwiększenia efektywnego wsparcia kapitałowego i technologicznego;
- 2) zachowanie specyficznych wartości regionalnych i wzbogacenie różnorodności kulturowej wspólnoty europejskiej i narodowej;

Naczelny cel polityki zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, to:

kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa, sprzyjającej zrównoważonemu wykorzystywaniu cech, zasobów i walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem poziomu i jakości życia oraz trwałym zachowaniem wartości środowiska dla potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń.

Zasadniczym kierunkiem polityki przestrzennego zagospodarowania województwa jest:

kształtowanie struktur przestrzennych warunkujących dynamizację rozwoju przez aktywne inicjowanie i wspomaganie przedsięwzięć społeczno – gospodarczych samorządów lokalnych, podmiotów publicznych i kapitału prywatnego lokalizowanych w przestrzeni województwa pomorskiego.

Cele główne zagospodarowania przestrzennego województwa:

- 1) Wzrost konkurencyjności Pomorza i efektywności gospodarowania w przestrzeni;
- 2) Osiągnięcie jakości życia (standardu cywilizacyjnego) mieszkańców zachodniej części Europy bałtyckiej;
- 3) Zahamowanie dewaloryzacji środowiska oraz ochrona jego struktury i wartości;

Kształtowanie ładu przestrzennego jest elementem spinającym następujący system celów:

- 1) systematyczna i społecznie odczuwalna poprawa standardu cywilizacyjnego;
- 2) ochrona i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego;
- 3) ochrona dziedzictwa kulturowego;

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego precyzuje główne cele polityki przestrzennej województwa. Są nimi:

- 1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej;
- 2) pobudzanie aktywności gospodarczej;
- 3) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń;
- 4) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

Cele polityki przestrzennej w stosunku do ochrony zasobów i walorów środowiska kulturowego:

- 1) Wspieranie różnorodności kulturowej regionu;
- 2) Zachowanie dziedzictwa historycznego

Plan zakłada:

- 1) uwzględnianie problematyki ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego województwa w opracowaniach planistycznych sporządzanych na szczeblach lokalnych;
- 2) realizowanie i wspieranie inwestycji bezpośrednio chroniących wartości kultury, w pierwszej kolejności w rejonach najbardziej atrakcyjnych i najintensywniej wykorzystywanych turystycznie (pas nadmorski, strefa pojezierna);
- 3) prowadzenie działań rewaloryzacyjnych pod kątem tworzenia atrakcyjnych ofert inwestycyjnych o charakterze kulturowym, społecznym i gospodarczym; funkcjonowanie tych ofert powinno sprzyjać utrzymaniu i wspomaganiu zasobów środowiska kulturowego, jednocześnie nie może powodować jego zagrożeń.

Zasadnicze kierunki rozwoju w zakresie dziedzictwa kulturowego to utrwalenie wielokulturowej tożsamości historycznej regionu z zachowaniem lokalnych odrębności oraz wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego jako ważnego elementu rozwoju gospodarczego i promocji województwa.

W kategorii planowania regionalnego problematykę ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, sformułowano kierunki polityki przestrzennej, z których najistotniejsze dla ochrony środowiska kulturowego Lubichowa, są:

- 1) usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących między innymi środowiska kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonania ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełniania braków;

- 2) ochrona i zachowanie krajobrazu kulturowego o najcenniejszych walorach kulturowych i krajobrazowych województwa poprzez ustalenie form ochrony;
- 3) prowadzenie działań organizacyjnych, promocyjnych i badawczych pod kątem podniesienia świadomości społecznej w zakresie znaczenia i wartości obiektów kulturowych oraz zasad i metod ich konserwacji, a także późniejszego ich użytkowania;
- 4) wspieranie działań służących umacnianiu tożsamości regionalnej z zachowaniem różnorodności tradycji, dorobku i dziedzictwa historycznego kaszubskiego, kociewskiego, żuławskiego i innych;
- 5) ochrona tożsamości kulturowej miejsca (miejscowości, regionu) – objęcie ochroną obszarów zabudowy w sąsiedztwie wartościowych zespołów przestrzennych i ich rekompozycja przestrzenna, pozwalająca na wyeksponowanie wartościowych cech zespołów;
- 6) pielęgnowanie walorów krajobrazów historycznych regionu (Kaszub, Kociewia, Żuław, Powiśla, Borów Tucholskich, Ziemi Słowińskiej, Ziemi Lęborskiej i strefy przymorskiej);
- 7) monitorowanie procesu przemian środowiska kulturowego;
- 8) łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego poprzez ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem architektonicznym, zachowanie i odtwarzanie dawnych układów i funkcji terenów zielonych w ich pierwotnym kształcie wraz z infrastrukturą, rewaloryzację parków pod kątem zwiększenia ich atrakcyjności jako miejsc wypoczynku;
- 9) zachowanie, udostępnianie i zagospodarowanie stanowisk archeologicznych o zachowanych formach krajobrazowych w celach naukowych, dydaktycznych oraz turystycznych;
- 10) zachowanie i ochrona pradziejowych i wczesnośredniowiecznych mikroregionów osadniczych archeologicznego środowiska kulturowego;
- 11) zachowanie historycznych układów osadniczych oraz ich związków z drogami lądowymi i wodnymi;
- 12) przeciwdziałanie bezplanowej, chaotycznej parcelacji terenu;
- 13) zachowanie i ochrona miejsc historycznych;
- 14) uporządkowanie struktury własnościowej obiektów zabytkowych – pozyskiwanie nowych opiekunów, zarządców i właścicieli dających gwarancję właściwego ich użytkowania, w tym również ratowanie zdewastowanych obiektów przez przekazanie ich stowarzyszeniom i fundacjom oraz innym organizacjom i towarzystwom, mającym w swoim profilu działalność w obszarze kultury i sztuki; kontrolowanie procesu prywatyzacji obiektów zabytkowych;
- 15) kompleksową rewaloryzację obiektów i zespołów zabytkowych włączonych do stref konserwatorskich;

- 16) przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji;
- 17) zachowanie i ochrona domów podcieniowych, zagród holenderskich, domów rybackich i letniskowych, tradycyjnych obiektów wiejskiego budownictwa, architektury kurortowej w Sopocie, Krynicy Morskiej, Łebie, Ustce, dworów i pałaców z zespołami parkowymi i folwarcznymi szczególnie w północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa, architektury sakralnej – kościołów i kapliczek i krzyży przydrożnych, cmentarzy różnych wyznań;
- 18) propagowanie tradycyjnych form architektury wiejskiej (w zakresie bryły, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych, opracowanie wzornika projektów architektonicznych opartych na wzorach zabudowy tradycyjnej);
- 19) rygorystyczne egzekwowanie zaleceń konserwatorskich i prawidłowości w procesach rewaloryzacji obiektów zabytkowych;
- 20) zachowanie i ochrona obiektów hydrotechnicznych, drogowych, kolejowych;
- 21) zachowanie i ochrona zabytków techniki: mostów drogowych i kolejowych, obiektów hydrotechnicznych, wiatraków i młynów, kolejki wąskotorowej i zakładów przemysłowych, zabudowań i urządzeń technicznych elektrowni wodnych, młynów wodnych, reliktów hut szkła, architektury portowej i morskiej (statki i inne jednostki pływające). Odstępstwa od tej zasady mogą dotyczyć jedynie obiektów stanowiących elementy podlegających niezbędnej modernizacji systemów komunikacyjnych;
- 22) ochrona i rewaloryzacja starych układów ruralistycznych oraz części wsi – decydujących o zachowaniu walorów krajobrazowych;
- 23) eksponowanie wsi o wybitnych walorach krajobrazowych rekompozycja, restylizacja i uporządkowanie zabudowy wsi oraz ośrodków miejskich;
- 24) zachowanie i utworzenie warunków ekspozycji panoram widokowych z tras komunikacyjnych na szczególnie interesujące obiekty krajobrazowe (naturalne i architektoniczne);
- 25) wprowadzanie zieleni w otoczeniu osiedli i obiektów rekreacyjnych w zakresie podnoszącym walory krajobrazu (maskowanie zespołów obiektów);
- 26) likwidacja bądź neutralizacja widokowa wszelkich elementów obniżających walory krajobrazowe;
- 27) ochrona tradycyjnych form zabudowy i zagospodarowania działki na obszarach o czytelnej tożsamości kulturowej;
- 28) egzekwowanie dla projektów budów, rozbudów i przebudów realizacji ocen skutków dla krajobrazu w ramach raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko;

- 29) określanie w miejscowych dokumentach planistycznych zasad zagospodarowania punktów widokowych i ochrony panoram widokowych;
- 30) ochrona istniejących panoram widokowych – w tym zakaz wnoszenia budynków i budowli przesłaniających ekspozycję krajobrazową z punktów widokowych oraz wprowadzania zieleni wysokiej;
- 31) rewaloryzacja zagospodarowania urządzonych punktów widokowych i ich otoczenia, uczynienie (odtworzenie) panoram widokowych i ochrona ekspozycji.

2.3.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Celem strategicznym Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego³ jest: WZMOCNIENIE POZIOMU OCHRONY I OPIEKI NAD DZIEDZICTWEM KULTUROWYM WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO SŁUŻĄCE ZACHOWANIU ZABYTKÓW, BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ ORAZ PROMOCJI TURYSTYCZNEJ REGIONU.

Cel ten jest realizowany w ramach trzech priorytetów.

Priorytet 1: ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIAST I WSI

Kierunki działań

- 1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi regionu służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
- 2. Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego, w tym zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
- 3. Zachowanie krajobrazu kulturowego wsi pomorskiej.
- 4. Ożywienie obszarów zabytkowych zespołów ruralistycznych oraz urbanistycznych.
- 5. Zachowanie dziedzictwa architektury obronnej oraz przemysłu i techniki.
- 6. Poprawa stanu ochrony i opieki nad zbiorami muzealnymi i archiwalnymi.
- 7. Trwałe zachowanie i bezpieczeństwo obiektów zabytkowych.
- 8. Ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego miast i wsi.

---

³

Załącznik do Uchwały Nr 91/V/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 lutego 2011 roku .

Typy wsparcia działań

1. Działania uwzględniające w szczególności konserwację, renowację, rewaloryzację, poprawę stanu zachowania:

- obiektów sakralnych (kościół, klasztor, kaplice, domy modlitwy, kapliczki przydrożne, cmentarze, kalwarie itp.),
- obiektów mieszkalnych miast i wsi (dwory, pałace, wille, kamienice, domy, tradycyjne obiekty budownictwa wiejskiego, zagrody itp.),
- obiektów użyteczności publicznej (ratusze, szkoły, szpitale, przytulnie, sądy, dworce, karczmy itp.),
- architektury drewnianej (domy podcieniowe, ryglowe itp.)
- obiektów budownictwa obronnego (mury, baszty, zamki, twierdze, zespoły fortyfikacji, zespoły koszarowe, budowle obronne itp.),
- obiektów przemysłu i techniki (fabryki, młyny, wiatraki, kuźnie, wieże ciśnień, hale produkcyjne, browary, gorzelnie itp.),
- obiektów gospodarczych (magazyny, spichlerze, stajnie, stodoły i inne obiekty w obrębie zespołów folwarcznych, zagród itp.),
- parków, ogrodów, zieleni komponowanej.

2. Rewitalizacja zabytkowych zespołów ruralistycznych i urbanistycznych.

3. Rewitalizacja zespołów zabytkowej zieleni i małej architektury.

4. Rewaloryzacja, adaptacja na cele kulturalne, edukacyjne, turystyczne obszarów i obiektów poprzemysłowych i powojennych, pokolejowych.

5. Konserwacja i rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych (w tym archeologicznych).

6. Montaż w obiektach zabytkowych niezbędnych urządzeń technicznych, instalacji dla zapewnienia właściwych warunków przechowywania i eksponowania zabytków ruchomych, muzealiów oraz trwałego zachowania i użytkowania tych budowli.

7. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.)

8. Działania własne województwa (w odniesieniu do zabytków będących własnością samorządu województwa) polegające na zachowaniu i konserwacji zabytków oraz zatrzymaniu ich degradacji.

9. Iluminacja najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego miast i wsi.

Priorytet 2: ZACHOWANIE KULTUROWEGO DZIEDZICTWA MORSKIEGO I RZECZNEGO

Kierunki działań

- 1) Zachowanie dziedzictwa morskiego i rzeczno-ego służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
- 2) Ochrona krajobrazu kulturowego strefy przybrzeżnej.
- 3) Zachowanie zanikającej kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich.
- 4) Odnowa i ożywienie zdegradowanych obszarów portowych i przemysłowych związanych z przemysłem morskim.
- 5) Zachowanie i ochrona charakterystycznych obiektów hydrotechnicznych związanych z zagospodarowaniem wód śródlądowych regionu.
- 6) Zachowanie krajobrazu kulturowego charakterystycznych obszarów depresyjnych województwa (Żuławy, Powiśle).
- 7) Pielęgnowanie i promocja bogatych tradycji morskich kraju i regionu oraz tradycji lokalnych związanych z życiem codziennym mieszkańców strefy przybrzeżnej.
- 8) Ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa morskiego i rzeczno-ego.

Typy wsparcia działań

1. Działania uwzględniające w szczególności konserwację, renowację, rewaloryzację, poprawę stanu zachowania:
  - urządzeń hydrotechnicznych (np.: śluzy, przepusty, stacje pomp, młyny, elektrownie wodne),
  - obiektów charakterystycznych, takich jak: mosty zwodzone, obrotowe, latarnie morskie, nadbrzeżne fortyfikacje,
  - portów morskich – handlowych i rybackich z towarzyszącą zabudową i pochylniami,
  - budowli przemysłowych związanych z gospodarką morską (w tym z przemysłem stocznio-ym),
  - osad rybackich i dziedzictwa materialnego związanego z osadnictwem Powiśla,
  - elementów dziedzictwa architektury kurortów i uzdrowisk.
2. Rewitalizacja zabytkowych obszarów portowych i przemysłowych związanych z przemysłem morskim i gospodarką morską.
3. Rewaloryzacja, adaptacja na cele kulturalne, edukacyjne, turystyczne obszarów i obiektów dziedzictwa morskiego i rzeczno-ego.

4. Konserwacja i rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych dziedzictwa morskiego i rzecznoego (w tym archeologicznych).

5. Iluminacja najcenniejszych zabytków dziedzictwa morskiego i rzecznoego.

Priorytet 3: BADANIE, DOKUMENTACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Kierunki działań

- 1) Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
- 2) Rozpoznanie zasobów i specyfiki regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- 3) Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych).
- 4) Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
- 5) Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.
- 6) Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej.

Typy wsparcia działań

1. Specjalistyczne opracowania badawczo-dokumentacyjne obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym obejmujące:
  - ekspertyzy techniczne i konserwatorskie,
  - badania konserwatorskie i architektoniczne,
  - programy prac konserwatorskich i restauratorskich,
  - dokumentacje projektowe,
  - inwentaryzacje architektoniczno-konserwatorskie.
2. Współpraca z instytucjami kultury w zakresie rozpoznania regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz wymiany informacji o jego zasobach.
3. Rozpoznanie i promocja najcenniejszych zabytków, w szczególności obejmująca charakterystyczne zabytki świadczące o odrębności i specyfice regionu: dziedzictwa morskiego i rzecznoego, dziedzictwa budownictwa ceglanego (przede wszystkim najstarsze kościoły i założenia klasztorne, zamki krzyżackie) i drewnianego (przede wszystkim dziedzictwo kulturowe Ziemi Słupskiej, Żuław, Kaszub i Kociewia).
4. Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym województwa pomorskiego – w szczególności:

- przygotowanie i organizacja konferencji naukowych,
  - publikacje książkowe i foldery,
  - organizacja konkursów,
  - popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowania obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo,
  - udostępnianie w Internecie baz danych o zabytkach.
5. Wspieranie tworzenia oraz promocji produktów markowych i turystycznych województwa opartych na zasobach dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego, w tym działań polegających na oznakowaniu cennych i ciekawych zabytków umożliwiające ich lokalizację w terenie i identyfikację (tablice, oznakowania szlaków, mapy w terenie, szlaki tematyczne).
  6. Uczestniczenie w wojewódzkich, krajowych i europejskich programach ochrony zabytków oraz tworzenie własnych tematycznych programów ochrony zabytków.
  7. Upowszechnianie informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowych na prowadzenie prac przy zabytkach.
  8. Rozbudowa warstwy dziedzictwa kulturowego w ramach Systemu Informacji Przestrzennej.

Zakłada się kontynuowanie prowadzonej przez samorząd województwa pomorskiego polityki w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, zmierzającej do:

- konsekwentnej i planowej realizacji zadań kompetencyjnych samorządu województwa poprzez wykonywanie wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami;
- włączenia dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia samorządów terytorialnych zgodnie z zasadami planowania i wdrażania programów prorozwojowych;
- stymulowania zasad partnerstwa publiczno-prywatnego z sektorem przedsiębiorców działających na rzecz dziedzictwa kulturowego (zagospodarowanie obiektów zabytkowych);
- współpracy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z właścicielami i użytkownikami zabytków, społecznościami i władzami lokalnymi, instytucjami, stowarzyszeniami, związkami wyznaniowymi, a także z organami administracji państwowej i unijnej;
- zachowania zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego;
- dbałości o krajobraz kulturowy regionu, w tym zachowania jego charakterystycznych elementów przestrzennych i przyrodniczych;
- rewaloryzacji cennych elementów dziedzictwa kulturowego, które uległy degradacji;
- ochrony i propagowania tradycyjnych form i cech architektury regionalnej (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, rozwiązań konstrukcyjnych, materiałowych, kolorystyki);

- kontynuacji wykorzystania środków finansowych na zachowanie, rewaloryzację, zabezpieczenia i ekspozycji obiektów o szczególnych wartościach zabytkowych;
- umożliwienia kreowania i realizowania regionalnych i lokalnych projektów związanych z kompleksowymi pracami konserwatorskimi i restauratorskimi oraz chroniącymi krajobraz kulturowy;
- propagowania i wspieranie popularyzacji, badań i dokumentowania dziedzictwa kulturowego;
- wykorzystania dziedzictwa kulturowego w promocji kultury i dla rozwoju turystyki w regionie,
- kreowania modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego w regionie w społecznościach lokalnych i we władzach samorządowych;
- kreowania standardów i dobrych praktyk w dziedzinie ochrony zabytków (w tym także prac konserwatorskich);
- wspierania aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie materialnego dziedzictwa oraz zachowanie własnej odrębności i tożsamości (odbudowa i wzmocnienie regionalnej tożsamości).

Na realizację Programu Opieki pozwolą programy rządowe i sektorowe, jak i środki własne Województwa Pomorskiego (m.in. dzięki uchwale Sejmiku Województwa Pomorskiego w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków). Cele programowe osiągnąć będą również dzięki partnerom uczestniczącym (ministerstwa, instytucje kultury państwowe i samorządowe, wojewódzki konserwator zabytków, samorządowi konserwatorzy zabytków, jednostki samorządu terytorialnego, związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje międzynarodowe, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej).

Niezbędne będzie kontynuowanie współdziałania samorządu województwa z:

- instytucjami ochrony zabytków (m.in. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków, Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, samorządowi konserwatorzy zabytków, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków);
- instytucjami ochrony środowiska;
- uczelniami i ośrodkami naukowymi (np. Politechnika Gdańska, Uniwersytet Gdański, i in.);
- organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną i opieką nad zabytkami;
- związkami wyznaniowymi - w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami sakralnymi,
- innymi samorządami (współdziałanie we wspólnych przedsięwzięciach oraz w ramach wymiany doświadczeń);

- samorządami gmin partnerskich.

1. Organizacja instytucjonalna

Cele operacyjne przyjęte przez Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2013 będą osiągane w wyniku:

- **inicjatyw własnych** samorządu województwa:
  - prawnych – tworzenie prawa miejscowego (m.in. plan zagospodarowania przestrzennego, dokumenty strategiczne i programowe, i in.);
  - finansowych – finansowanie instytucji kultury (m.in. muzeów), dotacje, nagrody, stypendia, finansowanie remontów i prac konserwatorskich w zabytkach będących własnością samorządu województwa, udzielanie dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane w obiektach wpisanych do rejestru zabytków, finansowanie i dotowanie publikacji, konferencji, stron internetowych, itp.;
  - programowych i koordynujących – m.in. realizacja projektów i programów regionalnych (Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego);
  - innych (działania stymulujące) - m.in. działania doradcze, edukacyjne, promocja i popularyzowanie dziedzictwa kulturowego, promowanie dobrych praktyk.
- **wspólnego działania** władz regionu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, wojewódzkim konserwatorem zabytków, jednostkami samorządu terytorialnego, związkami wyznaniowymi, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi oraz właścicielami i posiadaczami obiektów;
- **wykorzystywania europejskich instrumentów finansowych** (fundusze unijne, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Norweski Mechanizm Finansowy),
- **monitorowania** całokształtu działań i inicjatyw podejmowanych z zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w województwie pomorskim (także tych, w których samorząd wojewódzki bezpośrednio nie uczestniczy, np. działania administracji rządowej, wojewódzkiego konserwatora zabytków, itd.)

Samorząd Województwa Pomorskiego w ramach posiadanych instrumentów prawnych kontynuować będzie:

- wzmacnianie poziomu opieki i ochrony dziedzictwa i kultury województwa pomorskiego;
- wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych w substancji zabytków nieruchomych wraz z ich otoczeniem oraz w historycznych centrach urbanistycznych, budowlanych i ruralistycznych, a także zabytkowego wyposażenia i wystroju;

- inicjowanie i wspieranie badań z dziedziny ochrony dziedzictwa oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego Pomorza;
- wspieranie działań na rzecz tworzenia programów edukacyjnych oraz projektów promocyjnych w celu upowszechniania wiedzy oraz pobudzenia zainteresowania historią regionu, jego tradycją oraz kulturą;
- prowadzenie prac badawczych;
- popularyzowanie dobrych wzorów aktywnej opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym regionu (w tym również dobrych realizacji konserwatorskich, dobrych praktyk ochrony i opieki).

2. Finansowanie Programu Opieki

Finansowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami realizowane jest z różnych źródeł. Podstawowe to:

1. źródła publiczne:

- budżet państwa – m.in. środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na remont i konserwację obiektów sakralnych wpisanych do rejestru zabytków, Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie przy zabytkach archeologicznych, nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- budżet samorządu województwa – m.in. dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych samorządowi województwa pomorskiego – obiekty wpisane do rejestru zabytków);
- granty samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych, nagrody;
- budżety samorządów niższego szczebla – m.in. dotacje na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- projekty realizowane przez instytucje kultury;
- fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.: Regionalny Program Operacyjny, Program Operacyjny Infrastruktury i Środowiska, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej;
- inne źródła zagraniczne.

2. źródła prywatne:

- osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel dla danej wspólnoty społecznej;
- osób prawnych;
- organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
- wyznaniowych osób prawnych.

Finansowanie Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014 będzie realizowane z wykorzystaniem środków z wielu źródeł: z własnych środków budżetowych, funduszy strukturalnych, inicjatyw wspólnotowych oraz ze środków prywatnych. Sejmik Województwa Pomorskiego w miarę posiadanych środków budżetowych będzie przyznawał dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

**2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE
OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
GMINY LUBICHOWO**

Cele i działania określone w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Lubichowo” stwarzają przesłanki do uszczegółowienia i rozwinięcia przez Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Lubichowo działań na rzecz ochrony środowiska kulturowego.

**2.4.1. ZASADY OCHRONY WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I
KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY⁴**

Ochrona środowiska kulturowego:

Plan wskazuje na konieczność podejmowania i prowadzenia działań w kierunku utrwalania wielokulturowej tożsamości historycznej regionu z zachowaniem lokalnych odrębności oraz wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego jako ważnego elementu rozwoju gospodarczego i promocji województwa.

---

⁴ Załącznik nr 3 do Uchwały Rady Gminy nr XXXIV/239/2009 z dnia 18 grudnia 2009 r.

Kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony zasobów i walorów środowiska kulturowego oraz ochrony krajobrazów stanowiących o tożsamości gminy i regionu:

- kompleksowa rewaloryzacja obiektów i zespołów zabytkowych włączonych do stref konserwatorskich,
- ochrona tożsamości kulturowej miejsca (miejscowości) – objęcie ochroną obszarów zabudowy w sąsiedztwie wartościowych zespołów w przestrzennych, ich dekompozycja przestrzenna, pozwalająca na wyeksponowanie wartościowych cech zespołów,
- ochrona i rewaloryzacja starych układów ruralistycznych oraz części wsi – decydujących o zachowaniu walorów krajobrazowych, eksponowanie wsi o wybitnych walorach krajobrazowych,
- zachowanie i ochrona pradziejowych wczesnośredniowiecznych mikroregionów osadniczych archeologicznego środowiska kulturowego,
- przeciwdziałanie bezplanowej, chaotycznej parcelacji terenu,
- ochrona istniejących panoram widokowych, rewaloryzacja zagospodarowania urządzonych punktów widokowych i ich otoczenia, uczytelnienie (odtworzenie panoram widokowych),
- likwidacja lub neutralizacja widokowa elementów obniżających walory krajobrazowe oraz likwidacja obiektów rekreacyjnych wzniesionych z naruszeniem prawa budowlanego

Kierunki zagospodarowania przestrzennego

Turystyka i rekreacja

Turystyka powinna być w gminie Lubichowo jedną z ważniejszych dziedzin gospodarki wspomagającą w znacznym stopniu budżet gminy. Istnieją tu znaczne możliwości:

- Lokalizowanie nowych form zagospodarowania rekreacyjnego takich jak ośrodki wypoczynkowe i pensjonaty – bardziej dochodowe dla gminy niż bardzo popularne tu letniska
- Adaptacja obiektów turystycznych już istniejących pod warunkiem przestrzegania zasad i uwarunkowań wynikających z konieczności ochrony środowiska , w tym:
  - Prawidłowej realizacji rozwiązań w dziedzinie gospodarki wodno-ściekowej
  - Uwzględnianie ograniczeń wynikających z ochrony dziedzictwa kulturowego i ochrony krajobrazu
  - Lokalizowanie obiektów w obszarze chronionego krajobrazu zgodnie z przepisami odnoszącymi się do ochrony przyrody o krajobrazu
  - Harmonijne komponowanie obiektów w krajobrazie oraz dbałość o estetykę nowych obiektów

- Możliwość przekształcania istniejących siedlisk rolniczych na funkcje letniskowe i rekreacyjne
- Zakaz przekształcania podziału istniejących ośrodków wypoczynkowych na działki rekreacyjne o powierzchni poniżej 800 m²
- Rozwój agroturystyki - nowej formy wypoczynku realizowanej w obrębie wiejskiego gospodarstwa, która zasługuje na uwagę, gdyż gmina Lubichowo posiada doskonałe warunki rozwoju agroturystyki. Działalność ta polega na świadczeniu szerokiego wachlarza na terenach wiejskich i stwarza możliwość pobudzenia rozwoju gminy.

Rozwój agroturystyki uwarunkowany jest następującymi czynnikami:

- Naturalnymi walorami i zasobami środowiska jak: krajobraz, lasy, jeziora, rzeki, gleby, klimat, zwierzęta, roślinność, charakter zajęć rolniczych
- Materialnymi zasobami dziedzictwa kulturowego, np. zabytki kultury, zachowana malowniczość osad wiejskich wraz z ich krajobrazowym otoczeniem
- „duchowym” dziedzictwem kultury np. język (gwara), i jego wytwory, legendy, zespoły regionalne, zwyczaje i obyczaje charakterystyczne dla danego środowiska

Kreując rozwój agroturystyki należy dążyć do tworzenia odpowiedniej bazy:

- noclegowej o zróżnicowanym standardzie (np. wynajęcie całego domu, pokoi gościnnych w gospodarstwie, noclegów w stodole, schronisk dla młodzieży itp.
- żywieniowej opartej o produkcję zdrowej żywności (np. posiłki w domach prywatnych, wyspecjalizowanych obiektach gastronomicznych, sieć sklepów)
- usługowej – tj. całego systemu usług jak np. poczta, banki, biblioteka , wypożyczalnie sprzętu, możliwość korzystania z różnorodnej oferty urządzeń sportowych i rekreacyjnych
- informacyjnej – tj. właściwej reklamy (tablice informacyjne, informatory, foldery, broszury) promującej rozwój tej formy turystyki na terenie gminy.

Rozwój agroturystyki to szansa na dodatkowe dochody dla wielu mieszkańców wsi, a także sposób na wzrost zatrudnienia i zmniejszenie bezrobocia na terenie gminy

Standardy zabudowy dla terenów zabudowy mieszkaniowej

Dla terenów nowej zabudowy

- Minimalna powierzchnia działki – w zasięgu zorganizowanego systemu oczyszczania ścieków 800 m², na pozostałym obszarze 1000 m²
- Minimalna powierzchnia biologicznie czynna 40% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu

- Wysokość zabudowy – dla zabudowy jednorodzinnej maksymalnie 2 kondygnacje nadziemne, dla zabudowy mieszkalno-usługowej, wielorodzinnej i pensjonatowej maksymalnie 3 kondygnacje nadziemne, dla budynków gospodarczych jedna kondygnacja nadziemna z ewentualnym poddaszem
- Zabudowa wielorodzinna z formie tzw. małych domów mieszkalnych - do 8 mieszkań w jednym obiekcie
- Nowa zabudowa powinna nawiązywać stylem i skalą do architektury regionalnej Kociewia
- Geometra dachów (główniej bryły budynku) – dachy dwuspadowe (zalecane) lub wielospadowe z kalenicą, o kącie nachylenia wariantowo:
  - 35° do 45° (zalecane 40° do 45° i wymagane z zespołach zabudowy pod ochroną konserwatorską)
  - 15° do 25° na wysokiej ścianie kolankowej minimum 1 m (wówczas dachy dwuspadowe)
  - budynki gospodarcze 15° do 45°

Dla terenów adaptacji i uzupełnienia istniejącej zabudowy

- Minimalna powierzchnia działki :
  - przy istniejącym podziale geodezyjnym - istniejąca,
  - przy nowo projektowanym podziale: w zasięgu zorganizowanego systemu oczyszczania ścieków: 800 m², na pozostałym obszarze 1000 m²
- Minimalna powierzchnia biologicznie czynna:
  - przy istniejącym podziale geodezyjnym - istniejąca
  - przy nowo projektowanym podziale 40% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy i przebudowy budynków mieszkalnych i towarzyszących z jednoczesnym porządkowaniem zabudowy
- charakter dla nowej zabudowy jak dla *terenów nowej zabudowy*

Standardy zabudowy dla terenów zabudowy zagrodowej

Dla terenów nowej zabudowy

- Wysokość zabudowy – dla zabudowy jednorodzinnej i rekreacyjnej maksymalnie 2 kondygnacje nadziemne, dla budynków gospodarczych i produkcyjnych jedna kondygnacja nadziemna z ewentualnym poddaszem
- Nowa zabudowa powinna nawiązywać stylem i skalą do architektury regionalnej Kociewia

- Geometra dachów (główniej bryły budynku) – dachy dwuspadowe (zalecane) lub wielospadowe z kalenicą, o kącie nachylenia wariantowo:
  - 35° do 45° (zalecane 40° do 45° i wymagane z zespołach zabudowy pod ochroną konserwatorską)
  - 15° do 25° na wysokiej ścianie kolankowej minimum 1 m (wówczas dachy dwuspadowe)
  - budynki gospodarcze 15° do 45°

Dla terenów adaptacji i uzupełnienia istniejącej zabudowy

- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy i przebudowy budynków mieszkalnych i towarzyszących z jednoczesnym porządkowaniem zabudowy
- charakter dla nowej zabudowy jak dla *terenów nowej zabudowy*

Standardy zabudowy dla terenów zabudowy rekreacyjnej i turystycznej

Dla terenów nowej zabudowy i zagospodarowania rekreacyjnego

- Wskaźniki wykorzystania terenu
  - Ośrodki wypoczynkowe – obiekty typu hotelowego min. 100 m²/1 miejsce
  - Domki campingowe z terenami biwakowymi min. 200 m²/1 miejsce
  - Pensjonaty – min. 100 m²/1 miejsce
  - Minimalna powierzchnia działki dla rekreacji indywidualnej i mieszkaniowej
- w zasięgu zorganizowanego systemu oczyszczania ścieków 800 m², na pozostałym obszarze 1000 m²
  - Stacje i obozowiska wodne – 100 m²/1 miejsce
  - Tereny biwakowe - min. 200 m²/1 miejsce
- Minimalna powierzchnia biologicznie czynna 50% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu
- Wysokość zabudowy – dla zabudowy rekreacji indywidualnej i mieszkaniowej maksymalnie 2 kondygnacje nadziemne, dla zabudowy mieszkalno-usługowej, turystycznej i pensjonatowej maksymalnie 3 kondygnacje nadziemne, dla budynków gospodarczych jedna kondygnacja nadziemna z ewentualnym poddaszem
- Nowa zabudowa powinna nawiązywać stylem i skalą do architektury regionalnej Kociewia
- Geometra dachów (główniej bryły budynku) – dachy dwuspadowe (zalecane) lub wielospadowe z kalenicą, o kącie nachylenia wariantowo:
  - 35° do 45° (zalecane 40° do 45° i wymagane w zespołach zabudowy pod ochroną konserwatorską)

- 15° do 25° na wysokiej ścianie kolankowej minimum 1 m (wówczas dachy dwuspadowe)
- budynki gospodarcze 15° do 45°

Dla terenów adaptacji i uzupełnienia istniejącej zabudowy

- Wskaźniki wykorzystania terenu
  - przy istniejącym zagospodarowaniu dopuszcza się istniejące,
  - przy nowo projektowanym zagospodarowaniu: jak dla terenów nowej zabudowy
- Minimalna powierzchnia biologicznie czynna:
  - przy istniejącym podziale geodezyjnym - istniejąca
  - przy nowo projektowanym podziale 50% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy i przebudowy budynków mieszkalnych i towarzyszących z jednoczesnym porządkowaniem zabudowy
- charakter dla nowej zabudowy jak dla *terenów nowej zabudowy*

Standardy zabudowy dla terenów zabudowy usługowej

Dla terenów nowej zabudowy

- Minimalna powierzchnia działki – w zależności od potrzeb
- Minimalna powierzchnia biologicznie czynna 30% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu
- Wysokość zabudowy – maksymalnie 3 kondygnacje nadziemne, dla budynków gospodarczych jedna kondygnacja nadziemna z ewentualnym poddaszem
- Nowa zabudowa powinna nawiązywać stylem i skalą do architektury regionalnej Kociewia
- Geometra dachów (głównej bryły budynku) – dachy dwuspadowe (zalecane) lub wielospadowe z kalenicą, o kącie nachylenia:
  - 15° do 45° (zalecane 40° do 45° i wymagane z zespołach zabudowy pod ochroną konserwatorską)

Dla terenów adaptacji i uzupełnienia istniejącej zabudowy

- Minimalna powierzchnia działki – według potrzeb
- Minimalna powierzchnia biologicznie czynna:
  - przy istniejącym podziale geodezyjnym - istniejąca
  - przy nowo projektowanym podziale 30% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu

- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy i przebudowy budynków mieszkalnych i towarzyszących z jednoczesnym porządkowaniem zabudowy
- charakter dla nowej zabudowy jak dla *terenów nowej zabudowy*
- należy uwzględnić w podpiwniczeniach nowej zabudowy użyteczności publicznej, lokalizowanej zwłaszcza w miejscowościach leżących wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych - dróg wojewódzkich, przygotowanie pomieszczeń o konstrukcji odpornej na zagruzowanie z możliwością bezkolizyjnej ich adaptacji dla celów ochrony ludności w sytuacji zagrożenia

Standardy zabudowy dla terenów zabudowy produkcyjno-usługowej

Dla terenów nowej zabudowy

- Minimalna powierzchnia działki – w zależności od potrzeb
  - Minimalna powierzchnia biologicznie czynna 20% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu
  - Wysokość zabudowy – maksymalnie 3 kondygnacje nadziemne, dla budynków gospodarczych jedna kondygnacja nadziemna z ewentualnym poddaszem
  - Geometra dachów (główniej bryły budynku) – dachy dwuspadowe (zalecane) lub wielospadowe z kalenicą, o kącie nachylenia wariantowo:
- Dla zabudowy usługowej z wyłączeniem zabudowy produkcyjnej - 15° do 45°
  - Hale produkcyjne - geometria dachów dowolna

Dla terenów adaptacji i uzupełnienia istniejącej zabudowy

- Minimalna powierzchnia działki – według potrzeb
  - Minimalna powierzchnia biologicznie czynna:
- przy istniejącym podziale geodezyjnym - istniejąca
  - przy nowo projektowanym podziale 20% powierzchni działki z maksymalnym zachowaniem istniejącego drzewostanu
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy i przebudowy budynków mieszkalnych i towarzyszących z jednoczesnym porządkowaniem zabudowy
  - charakter dla nowej zabudowy jak dla *terenów nowej zabudowy*

Obszary wyłączone z zabudowy z przyczyn krajobrazowo-kulturowych

Postuluje się wyłączenie z zabudowy oznaczonych na rysunku obszarów z uwagą walory krajobrazowe i kulturowe - ochronę atrakcyjnych sylwet i ciągów widokowych. W studium

wprowadzono obszary z zakazem zabudowy ze względu na walory krajobrazowe i kulturowe związane z ochroną ekspozycję przestrzennej układów ruralistycznych oraz ciągów widokowych jezior. Ponadto wyłączone zabudowy tereny określone będą w planach miejscowych w poszczególnych przypadkach. Propozycje studium w tym zakresie nie wyczerpują zbioru obszarów wyłączonych spod zabudowy. Może on się powiększyć na etapie sporządzania kolejnych planów miejscowych po rozpatrzeniu lokalnych uwarunkowań i przepisów szczególnych.

Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

1. Jako główny cel realizacji polityki konserwatorskiej zakłada się rewaloryzację wartościowych w skali lokalnej historycznych obszarów gminy, tak aby zachować na tych obszarach najcenniejsze elementy historycznej struktury przestrzennej i w sposób harmonijny kształtować współczesne elementy zabudowy z przestrzenno-architektonicznymi wartościami historycznymi. Na terenie gminy Lubichowo proponuje się następujące działania w kierunku ochrony wartości kulturowych w poszczególnych miejscowościach:

- 1) Osowo Leśne – ochrona konserwatorska układu ruralistycznego wsi ulicowej, poszczególnych obiektów, dążenie do połączenia Osowa oraz Plonów Pierwszych w typie wsi zagrodowej, uporządkowanie zabudowy letniskowej w wydzielonym wnętrzu krajobrazowym przy jeziorze, ochrona ekspozycji układu ruralistycznego wraz z zespołem dawnego majątku poprzez zakaz zabudowy od strony jeziora i ograniczenie dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji;
- 2) Ocypel – ochrona konserwatorska układu ruralistycznego wsi ulicowej wielodrożnej, uporządkowanie nowych części wsi, dążenie do harmonijnego powiązania starego układu wsi z terenami nowej zabudowy, ochrona konserwatorska poszczególnych obiektów o historycznej architekturze; ochrona ekspozycji układu ruralistycznego poprzez ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji;
- 3) Zelgoszcz - ochrona konserwatorska historycznie zachowanego ruralistycznego układu wsi owalnicowej, lokalizacja obiektów usługowych zgodnie z tradycją nawsia ochrona poszczególnych obiektów o historycznej architekturze; ochrona ekspozycji układu ruralistycznego poprzez ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji;
- 4) Szteklin – ochrona ekspozycji zespołu podworskiego w Szteklinie z folwarkiem (wpisany do rejestru zabytków) poprzez zakaz zabudowy bezpośredniego otoczenia zespołu i ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji;

- 5) Wilcze Błota – zachowanie charakteru wsi zagrodowej
- 6) Lubichowo - ochrona konserwatorska układu ruralistycznego wsi ulicowej wielodrożnej, dążenie do połączenia w charakterze ulicowym ze wsią Bietowo; ochrona ekspozycji układu ruralistycznego poprzez zakaz zabudowy od strony jeziora i ograniczenie dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji.

2. Na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami postuluje się objęcie ochroną wybranych elementów i zespołów środowiska kulturowego poprzez objęcie ochroną konserwatorską poprzez wymóg uzgadniania projektów zagospodarowania i inwestycji z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku zespołów i obiektów wskazanych na rysunku studium.

Wprowadzone strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące tereny mające wartości kulturowe i krajobrazowe przedstawiono na rysunku studium – są to strefy ochrony historycznego układu ruralistycznego postulowane do ochrony konserwatorskiej oraz strefy obiektów i zespołów postulowanych do ochrony konserwatorskiej. Zasięgi stref mają charakter wstępny i wymagają uszczegółowienia na etapie opracowywania planów miejscowych poszczególnych terenów.

W wypadku opracowywania planów miejscowych dla terenów postulowanych do ochrony konserwatorskiej należy w tych planach określić zakres ochrony dla tych zespołów i obiektów.

2.1. Ochrona układów ruralistycznych

- układ ruralistyczny wsi Osowo Leśne
- układ ruralistyczny wsi Ocypel
- układ ruralistyczny wsi Zelgoszcz
- układ ruralistyczny miejscowości Lubichowo

Metoda ochrony poprzez:

- Zachowanie historycznej kompozycji przestrzennej, podziałów katastralnych, historycznej nawierzchni, układu zabudowy, historycznej zieleni i budynków oraz innych elementów o wartościach historycznych
- Dążenie do harmonijnego powiązania układów historycznych i nowoprojektowanych respektując historyczne uwarunkowania przestrzenne i architektoniczne
- Dążenie do uzupełnienia brakującej zabudowy w miejscach jej historycznego występowania z zachowaniem historycznej linii zabudowy wraz z historycznie wykształconą tradycją sytuowania domów kalenicowo wzdłuż linii zabudowy
- Zachowanie tradycyjnej relacji pomiędzy powierzchnią zabudowy a powierzchnią działki
- Zachowanie tradycyjnego sposobu zabudowy zagród
- Uzupełnienie zabudowy głównie w ramach istniejącej niwy siedliskowej

- Zakaz stosowania miejskiego – regularnego podziału parcelacyjnego
- Zachowanie tradycyjnej zabudowy na Kociewiu, poprzez narzucenie wysokości budynku , kształtu dachu, materiału, ze szczególnym uwzględnieniem wsi na której występuje charakterystyczny typ dla budynku zagrodowego; w zabudowie tej należy w sposób harmonijny łączyć tradycję ze współczesnością
- Poddanie rewaloryzacji budynków o historycznych wartościach architektonicznych z poszanowaniem formy architektonicznej, skali, wystroju

Strefy E ochrony konserwatorskiej

W studium wprowadzono strefy E ochrony ekspozycji układów przestrzennych poszczególnych wsi, które umożliwiają ekspozycję przestrzenną układów ruralistycznych i cennych historycznych układów urbanistycznych .

Jako cel realizacji polityki konserwatorskiej zakłada się:

- 1) Ochronę i rewaloryzację panoram tak aby zachować i rewaloryzować historyczny widok na zespół urbanistyczny przy zachowaniu i rewaloryzacji istniejącej historycznej struktury przestrzennej oraz naturalnego ukształtowania terenu i historycznej zieleni i tak kształtować współczesne elementy zagospodarowania i ewentualnej zabudowy by harmonizowały one z zachowanymi wartościami przestrzennymi.
- 2) Na terenach tych w obszarach rozwojowych obowiązuje respektowanie historycznej kompozycji przestrzennej uwzględniającej tradycję kształtowania przestrzeni na terenach wiejskich gminy Lubichowo. Dotyczy to w szczególności układu komunikacyjnego i układu działek oraz usytuowania budynków na działkach. Na terenach objętych strefą E obowiązuje ustalenie nieprzekraczalnych gabarytów nowej zabudowy poprzez respektowanie skali i charakteru zabudowy historycznej i łączenie harmonijne współczesności z zachowanymi wartościami historycznymi, charakterystycznymi dla danego obszaru. Ponadto w planach miejscowych w ramach tych stref powinny być określone tereny wyłączone spod zabudowy po rozpatrzeniu uwarunkowań miejscowych związanych z ukształtowaniem terenu w nawiązaniu do ochrony widoków historycznych wsi.
- 3) Ochronę konserwatorską historycznych elementów krajobrazu urządzonego, krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznymi elementami zabudowy, formy i sposobu użytkowania rozłógów pól, układu dróg, miedz, zadrzewień śródpolnych, zadrzewień parkowych, lesistych, alej, szpalerów, grobli, stawów, przebiegu cieków wodnych.

Tereny z zakazem zabudowy

W studium wprowadzono obszary z zakazem zabudowy ze względu na walory krajobrazowe i kulturowe związane z ochroną ekspozycję przestrzennej układów ruralistycznych oraz ciągów widokowych i wnętrz krajobrazowych.

Strefy ochrony archeologicznej

Na terenie gminy wydzielono 9 stref ochrony archeologicznej. Osiem z nich to stanowiska płaskie, nie zaznaczające się w terenie. Jedynie kurhan w Osowie Leśnym należy do obiektów o własnej formie krajobrazowej. Informacja o tym stanowisku może być zawarta w folderach i przewodnikach.

Także dotychczasowe odkrycia archeologiczne należy popularyzować w przewodnikach i folderach turystycznych. Informacje te mogą wzbogacić walory turystyczne gminy.

Są to następujące strefy:

1. Ocypel - osady otwarte, epoka kamienia, okres wczesnośredn., okres średniowieczny
2. Ocypel - osady otwarte okres wczesnośredn., okres nowożytny
3. Osowo Leśne - cmentarzysko płaskie, okres wpływów rzymskich – wpis do rejestru (dec. nr 130/Archeol. z dn. 13.03.1971 r.)
4. Osowo Leśne - kurhan, chronologia nieokreślona
5. Osowo Leśne - osada otwarta, obiekt wielokulturowy
6. Wilcze Błota - huta szkła, okres nowożytny
7. Wda - osada otwarta, wczesna ep. żelaza, okres średniowieczny
8. Wda - osada otwarta epoka kamienia
9. Wda - osada otwarta epoka kamienia, wczesna ep. żelaza, okres późnośredn.

- teren ochrony wg wskazań na załączniku kartograficznym „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” skala 1:10000

Dla wszystkich terenów, na których zlokalizowane są strefy ochrony archeologicznej ustala się wymóg uzgadniania w obrębie tych stref wszystkich planów i projektów zagospodarowania w Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków w Gdańsku.

Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji oraz rekultywacji

Lubichowo

- podkreślenie zabytkowego charakteru centralnej części wsi
- uporządkowanie estetyczne nowych osiedli mieszkaniowych

- przeciwdziałanie bezładowi przestrzennemu

Zielona Góra

- zagęszczenie zabudowy w celu uzyskania wrażenia odrębnej miejscowości

Mościska

- zagęszczenie zabudowy w celu uzyskania wrażenia odrębnej miejscowości

Bietowo

- rewaloryzacja parku w powiązaniu z zespołem dawnego folwarku
- uporządkowanie estetyczne istniejącej zabudowy z podkreśleniem zabytkowego układu ulic

Zelgoszcz

- podkreślenie zabytkowego charakteru centralnej części wsi, owalnicowego układu ulic

Ocypel

- wyodrębnienie i podkreślenie zabytkowego charakteru centralnej części wsi
- uporządkowanie estetyczne nowych osiedli zabudowy usługowym centrum wsi

Wda

- wyodrębnienie i podkreślenie zabytkowego charakteru centralnej części wsi

Wdecki Młyn

- rewaloryzacja i adaptacja zabytkowego dworu wraz z parkiem na cele turystyczne

Szteklin

- uporządkowanie nowych osiedli zabudowy letniskowej
- wyodrębnienie walorów zabytkowego zespołu dworskiego oraz rewaloryzacja historycznego układu ruralistycznego

Osowo Leśne

- uporządkowanie nowych osiedli zabudowy letniskowej
- wyodrębnienie i podkreślenie zabytkowego charakteru centralnej części wsi

Smolniki

- wyodrębnienie i podkreślenie zabytkowego charakteru centralnej części wsi

Mermet

- wyodrębnienie i podkreślenie zabytkowego charakteru centralnej części wsi

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY LUBICHOWO

3.1. RYS HISTORYCZNY

Czasy prehistoryczne

Wszystkie stanowiska archeologiczne, z wyjątkiem kurhanu w Osowie Leśnym, należą do stanowisk płaskich, nie wyróżniających się w krajobrazie. Wykazują one ciągłość osadniczą już od epoki kamienia. Szczególnie dużo osad pradziejowych odkryto nad brzegami Wdy.

W Zelgoszczy, na wschód od torów kolejowych, znaleziono dwa toporki kamienne sprzed 4–6 tys. lat. W Lubichowie, przy ul. Starogardzkiej, odkryto grób skrzynkowy datowany na lata 700 – 400 p.n.e. W Osowie Leśnym, nad brzegiem Wdy, zachował się menhir o wysokości ok. 2 m, będący pozostałością po cmentarzysku gockim (kamienny krąg) z II w n.e. W Bietowie-Kaliskach odnaleziono stare czołno, fragment miecza oraz róg z kości z około 500 r. n.e.

Wczesne średniowiecze

W okresie wczesnośredniowiecznym tereny gminy obejmowała pierwotna puszcza. Osadnictwo miało w tych czasach przeważnie charakter tymczasowy. Były to zapewne osady myśliwych, bartników czy smolarzy.

W XII w. na terenie Pomorza Wschodniego wykształciła się lokalna dynastia książęca, której przedstawiciele zarządzili nim – początkowo jako namiestnicy książąt polskich – do 1295 r. Pod koniec XII w. ziemie lubiszewska i świecka należały do księcia Grzymisława. Mściwój I, który w początkach XIII w. władał już całym księstwem Wschodniopomorskim, podzielił je pomiędzy czterech synów. Dzielnica lubiszewska (ze stolicą w Lubiszewie tczewskim) przypadła, po śmierci brata Warcisława, księciu Samborowi II. Dążenia jego starszego brata Świętopełka II do ponownego zjednoczenia całego Pomorza Wschodniego doprowadziły do walk z pozostałymi braćmi – Samborem i Raciborem. Sambor, który wielokrotnie musiał uchodzić ze swojego księstwa, zawarł przymierze z Krzyżakami i księciem kujawskim Kazimierzem. Krzyżacy pomogli mu zbudować nową stolicę – Tczew – a po zawarciu przez nich pokoju ze Świętopełkiem Sambor II odzyskał swoją dzielnicę.

Książę Sambor II ponownie utracił księstwo w wyniku wojny z Mściwojem II, synem Świętopełka II, w latach 1269-72. Schronił się wówczas u swojej córki Salomei i jej męża, księcia kujawskiego Siemomysła. Na wygnaniu zapisał w 1276 r. Krzyżakom ziemię gniewską. Po śmierci Sambora Krzyżacy wytoczyli w 1281 r. proces Mściwojowi II o zapisane ziemie. Uzyskali je w 1282 r. na mocy układu w Miliczu. Po śmierci Mściwoja II w 1295 r. Pomorze Wschodnie

przeszło – na mocy układu z Kępna z 1282 r. – w ręce księcia wielkopolskiego Przemysła II, który władając już dwiema dzielnicami, koronował się w tym samym roku na króla Polski. Po śmierci Przemysła władzę nad jego dzielnicami objął Władysław Łokietek, utracił ją jednak na rzecz króla Czech Wacława II, który w 1300 r. został królem Polski. W wyniku jego śmierci w 1305 r. i śmierci jego syna Wacława III w roku następnym władzę odzyskał Łokietek.

Czasy krzyżackie (1308/1309 – 1466)

W ciągu 1308 i 1309 r. Krzyżacy, początkowo pod pozorem współdziałania z Łokietkiem przeciwko zagrożeniu brandenburskiemu, opanowali Pomorze Wschodnie. Ponieważ tereny południowo-zachodniego Kociewia nie posiadały w tym czasie rozwiniętej sieci osadniczej, Krzyżacy w połowie XIV w. rozpoczęli tam intensywną akcję osadniczą. Założyli wiele wsi, nadając im prawo magdeburskie. Po raz pierwszy występują wtedy w źródłach Lubichowo (1352), Zelgoszcz (1352), Zielona Góra (1373), Wdecki Młyn (1386), Bietowo (1402), Szteklín (1402), Osowo Leśne (1402).

W wyniku ówczesnych procesów osadniczych ukształtowała się struktura administracyjna i własnościowa, która przetrwała w zasadzie do XIX w. Większość obszaru gminy będąca wcześniej własnością książęcą przeszła w bezpośredni zarząd Krzyżaków. Obszary związane z Zelgoszczą i Wdeckim Młynem weszły w skład komturstwa gniewskiego, natomiast Lubichowo, Zielona Góra, Bietowo, Osowo Leśne zostały włączone do komturstwa grudziądzkiego. Na całym obecnym obszarze gminy jedynie Szteklín był wsią rycerską. Pod koniec XIV w. w Lubichowie zbudowano kościół filialny parafii zblewskiej.

Wojny polsko-krzyżackie doprowadziły do dewastacji znacznych obszarów Państwa Krzyżackiego. Szczególnie niszczące dla Kociewia były wyprawy wojsk królewskich z lat 1433–1435 (z udziałem czeskich husytów) oraz z lat 1454–1466 (wojna trzynastoletnia). Wiele wsi, które zostały przecież niedawno założone, całkowicie zniszczono.

Przynależność do Królestwa Polskiego (1466 – 1772)

Wojna 13-letnia zakończyła się II pokojem toruńskim w 1466 r. Kociewie, wraz z większością Pomorza Wschodniego, powróciło do Polski. Pod nowym władztwem nie zmieniono ukształtowanej za czasów krzyżackich struktury administracyjnej na terenach dzisiejszej gminy. Część wschodnia, podległa wcześniej komturstwu gniewskiemu, (Zelgoszcz, Wda) przypadła starostwu gniewskiemu, natomiast podlegająca komturstwu grudziądzkiemu (Lubichowo, Zielona Góra, Bietowo, Osowo Leśne) została podporządkowana starostwu grudziądzkiemu. W 1581 r. stanowiąca enklawę północno-zachodnią część starostwa grudziądzkiego, obejmująca m.in.

Lubichowo, Zieloną Górę, Bietowo, Osowo Leśne, została przekształcona w starostwo niegrodowe borzechowskie.

Koniec XV, XVI w. i pierwsza połowa XVII wieku stanowiły dla większości ziem Rzeczypospolitej okres szybkiego rozwoju. Również północno-zachodnie Kociewie skorzystało z ówczesnej prosperity Odbudowują się i zasiedlają zniszczone wcześniej wsie. Trzebione są niezasiedlone dotąd połacie Borów Tucholskich. Powstały wtedy Wda (1609), Krępki (1609) i Smolniki.

„Potop” szwedzki (1655 – 1660) i najazd rosyjski na wschodnie ziemie Rzeczypospolitej (1654) w połowie XVII wieku doprowadził do chwilowego załamania się państwowości polskiej. Kryzys ten udało się przezwyciężyć w wyniku zaangażowania się w obronę wszystkich warstw społecznych, jednak ogromne zniszczenia wojenne zapoczątkowały stopniowy upadek gospodarczy i polityczny Polski. Kociewie nie było wyjątkiem i ciągłe przemarsze wojsk doprowadziły do katastrofalnych zniszczeń. Po pokoju oliwskim (1660) następuje powolna odbudowa zachodniej części Rzeczypospolitej. W tym czasie powstają m.in. Wilcze Błota (1660) i Ocypel (1664).

Czterdziestoletni okres pokoju na Pomorzu został przerwany następną wojną ze Szwecją – wielką wojną północną (1700-1721). Przemarsze wojsk, szczególnie dotkliwe w latach 1702-1709, oraz będąca ich wynikiem wielka epidemia dżumy doprowadziły do strat jeszcze większych niż „potop”. Niektóre miejscowości zostały zupełnie wyludnione. Powolny proces odbudowy dopiero w II połowie XVIII wieku doprowadził do przywrócenia przedwojennego stanu zasiedlenia. Jednym z efektów ówczesnego rozwoju było powstanie Mermetu (1764).

Zabór pruski (1772 – 1920)

W wyniku I rozbioru Polski (1772) Pomorze Wschodnie, z wyjątkiem Gdańska, znalazło się pod zaborem pruskim. Władze pruskie zreorganizowały strukturę administracyjną. Powstała rejencja gdańska, w której obręb wszedł powiat starogardzki z gminą Lubichowo w składzie. W 1853 powstała oddzielna parafia lubichowska, wyodrębniając ze zblewskiej.

W XIX, a szczególnie na przełomie XIX i XX wieku, nastąpił szybki rozwój obszarów gminy, charakteryzujący się wzrostem liczby mieszkańców, rozbudową sieci komunikacyjnej oraz ekspansją usług, handlu, rzemiosła i drobnego przemysłu. W 1867 r. powstaje w Lubichowie kółko rolnicze. W 1905 r. wybudowana zostaje szosa Starogard – Lubichowo – Zblewo, a w 1908 r. linia kolejowa na trasie Skórcz – Szlachta. Rozwija się handel, powstają niewielkie zakłady produkcyjne, m.in. młyny i tartaki, a także ważna instytucja finansowa – Bank Ludowy w Lubichowie (1905). W wielu miejscowościach gminy powstają wtedy nowe budynki szkolne.

Mimo celowej polityki germanizacyjnej prowadzonej przez rząd pruski (około 20% ludności stanowią wówczas Niemcy, w znacznej części nowi osadnicy) następuje wzmocnienie się polskości na terenach Kociewia. Istotną rolę w tym procesie odegrało właśnie przyspieszenie rozwoju gospodarczego wzmacniające podstawy ekonomiczne ludności polskiej. Powstają polskie organizacje społeczno-gospodarcze, takie jak wspomniane lubichowskie kółko rolnicze, Bank Ludowy, założona w 1907 r. ochotnicza straż pożarna oraz chór „Cecylia”. Miejscowości gminy objął, rozwijający się na przełomie 1906 i 1907 r. w całym zaborze pruskim strajk szkolny, będącym protestem przeciwko całkowitej germanizacji szkoły (wprowadzenie nauczania religii wyłącznie w języku niemieckim). Akcja germanizacyjna zawodzi zarówno na gruncie walki z językiem polskim, jak też w próbach przewłaszczenia ziemi na rzecz osadników z głębi Niemiec.

Polska międzywojenna (1920 – 1939)

Na mocy traktatu wersalskiego (28.06.1919) znaczna część Pomorza wróciła w lutym 1920 r. do odrodzonej Polski. Powrót do Polski został upamiętniony zasadzeniem na boisku szkolnym w Lubichowie Lipy Niepodległości. We wrześniu 1920 powstał w Lubichowie Baon Zachodniej Straży Obywatelskiej (rozwiązany w połowie 1921 r.). Gmina Lubichowo wraz z powiatem starogardzkim, została włączona do województwa pomorskiego ze stolicą w Toruniu. W II połowie lat 30-tych rozpoczęto budowę szosy z Warlubia przez Kościerzynę do Gdyni.

II wojna światowa (1939 – 1945)

Podczas wojny i okupacji zginęło 119 mieszkańców gminy, w tym 11 nauczycieli i 2 księży. Niemcy wysiedlili kilkaset osób w tym 176 mieszkańców Lubichowa, min. właścicieli sklepów, warsztatów, najbogatszych rolników. Niemcy rozpoczęli też akcję osiedlania, w miejsce wywiezionych Polaków, Niemców z Rumunii tzw. „Besarabów”. Na terenie gminy działał silny ruch oporu, w Lubichowie miała siedzibę komórka Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”.

Okres powojenny

Gmina została wyzwolona na przełomie lutego i marca 1945 r. Podczas przejścia frontu zniszczone zostały w znacznym stopniu Osowo Leśne i Wda. Na terenie gminy działała w latach powojennych partyzantka niepodległościowa. W 1946 r. oddział Łupaszki rozbroił posterunek MO w Lubichowie.

Odbudowa ze zniszczeń wojennych objęła w pierwszym rzędzie infrastrukturę – mosty na Wdzie, wiadukty w Zelgoszczy i Lubichowie (1957), sieć elektryczną (1946). W 1947 r. otwarto ośrodek zdrowia, a w 1967 r. oddano do użytku wodociągi w Lubichowie.

3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY LUBICHOWO

3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH I ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU⁵

nr rej. zabytków	data wpisu do rejestru	obiekt	adres	miejsowość
840	1975-11-07	zespół dworski z folwarkiem (dwór, spichlerz, obora)	24	Szteklin
1690	1999-05-18	zespół kościoła parafialnego p.w. św. Jakuba Apostoła Starszego wraz z plebanią i ogrodzeniem	Starogardz ka 18	Lubichowo
130/Archeol	1971-03-13	cmentarzysko płaskie		Osowo Leśne

3.2.2. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW

Gminna ewidencja zabytków Lubichowa wykonana została od lipca do października 2012 r. Składa się z 276 kart adresowych obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy Lubichowo.

Karty adresowe zawierają następujące informacje o obiekcie:

- 1) Nazwa
- 2) Czas powstania;
- 3) Dane adresowe;
- 4) Nr ewidencyjny działki
- 5) Przynależność administracyjna

⁵ Na podstawie wykazu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku

6) Forma ochrony;

7) Fotografie.

Szczegółowy wykaz znajduje się w załączniku.

3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zabytki archeologiczne stanowią jedną z najciekawszych kategorii dziedzictwa kulturowego. W wielu przypadkach są jedynym źródłem informacji o rozwoju i charakterze osadnictwa na konkretnym terenie. Ważna rola dziedzictwa archeologicznego została także podkreślona w zapisach „Europejskiej konwencji o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego” z La Valetta, która uznała je za *źródło zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych*. Z zapisu tego wynika konieczność umiejętnego pogodzenia dwóch podstawowych celów działań ochronnych i opiekuńczych w odniesieniu do dziedzictwa archeologicznego:

- 1) dokładne rozpoznanie, zadokumentowanie i popularyzacja zabytków archeologicznych narażonych na zniszczenie (inwestycje, przyczyny naturalne);
- 2) zachowanie dla przyszłych pokoleń jak największej liczby zabytków archeologicznych (możliwych do rozpoznania nowszymi metodami, zwłaszcza nieinwazyjnymi).

A. Ochrona zabytków archeologicznych

Ochrona zabytków archeologicznych jest w Polsce uregulowana przepisami *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz pakietem odpowiednich aktów wykonawczych (rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Ochronę dziedzictwa archeologicznego (znajdującą się w gestii właściwej administracji państwowej i w części samorządowej) oraz określenie definicji zabytku archeologicznego i badań archeologicznych zapewniają w szczególności przepisy ww. *Ustawy...*:

art. 3, pkt. 4

zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku

art. 3, pkt. 11

badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

art. 6, ust. 1, pkt. 3

Ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania:

1) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
- b) cmentarzyskami,*
- c) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*

art. 7

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;*
- 2) uznanie za pomnik historii;*
- 3) utworzenie parku kulturowego;*
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.*

B. OCHRONA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

1. Wymóg uzgadniania z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (Wydział ds. Archeologicznych) wszystkich planów i projektów dotyczących stref ochrony archeologicznej.
2. Konieczność inwentaryzacji i dokumentacji obszarów archeologicznych objętych strefami ochronnymi przed podjęciem tam prac ziemnych.
3. Zakaz inwestowania na terenie stanowisk o własnej formie krajobrazowej, a także na obszarze przylegającym bezpośrednio do nich.
4. Konieczność zgłaszania przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że mogą być zabytkiem.

B. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE WŁĄCZONE DO WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI⁶

L.P.	Miejscowość	Nr stan.	Rodzaj stanowiska	Chronologia	nr ob.AZP; nr st.
1	WDA	1	OSADA?	NEOLIT	23-41;14;
2	WDA	2	ZNALEZISKO LUŻNE	-	23-41;15;
3	WDA	3	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;16;
4	WDA	4	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;17;
5	WDA	5	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;18;
6	WDA	6	ZNALEZISKO LUŻNE	ŚREDNIOWIECZE	23-41;19;
7	WDA	7	ZNALEZISKO LUŻNE	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;20;
8	WDA	8	OSADA	MEZOLIT	23-41;21;
9	WDA	9	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA NIEOKREŚLONA	23-41;22;
10	WDA	10	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	23-41;23;
11	WDA	11	ŚLAD OSADNICTWA; PUNKT OSADNICZY; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	23-41;24;
12	WDA	12	ŚLAD OSADNICTWA; OSADA	NEOLIT; ŚREDNIOWIECZE	23-41;25;
13	WDA	13	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;26;
14	WDA	14	PUNKT OSADNICZY; PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	23-41;27;
15	WDA	15	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;28;
16	WDA	16	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	23-41;29;
17	WDA	17	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;30;
18	WDA	18	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;31;
19	WDA	19	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA; WCZESNA EPOKA ŻELAZA	23-41;32;
20	WDA	20	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;33;
21	WDA	21	ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE	23-41;34;
22	WDA	22	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;35;
23	WILCZE BŁOTA	1	HUTA SZKŁA	OKRES NOWOŻYTNY	23-41;10;
24	WILCZE BŁOTA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
25	WILCZE BŁOTA	3	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	23-41;12;
26	WILCZE BŁOTA	4	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	23-41;13;
27	OCYPEL	1	OSADA; OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; ŚREDNIOWIECZE	23-41;1;

6

Na podstawie wykazu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku

28	OCYPEL	2	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	23-41;2;
29	OCYPEL	3	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	23-41;3;
30	OCYPEL	4	ŚLAD OSADNICTWA; ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	23-41;4;
31	OCYPEL	5	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;5;
32	OCYPEL	6	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	23-41;6;
33	KRĘPKI	1	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	23-41;7;
34	KRĘPKI	2	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	23-41;8;
35	KRĘPKI	3	ŚLAD OSADNICTWA	EPOKA KAMIENIA	23-41;9;
36	BIETOWO	1	OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
37	BIETOWO	2	OSADA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
38	LUBICHOWO	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
39	OSOWO LEŚNE	1	CMENTARZYSKO PŁASKIE	OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH	
40	OSOWO LEŚNE	2	CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA	
41	OSOWO LEŚNE	3	PUNKT OSADNICZY	EPOKA NIEOKREŚLONA	
42	SOWIDÓŁ	1	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA NIEOKREŚLONA	
43	SOWIDÓŁ	2	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA BRĄZU	
44	ZELGOSZCZ	1	ZNALEZISKO LUŻNE	NIEOKREŚLONA	
45	ZELGOSZCZ	2	OSADA	NEOLIT	
46	ZIELONA GÓRA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
47	ZIELONA GÓRA	2	OSADA	NEOLIT	
48	PUSZCZYKI	1	ZNALEZISKO LUŻNE	NEOLIT	

4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT

Perspektywy rozwoju gminy – mocne i słabe strony oraz wynikające stąd szanse i zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego

Mocne strony	Słabe strony	Szanse dla ochrony środowiska kulturowego	Zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego
<p>duże walory przyrodnicze gminy – Bory Tucholskie, liczne jeziora</p> <p>żywa kociewska tradycja regionalna</p> <p>bardzo duża ilość (276) zabytków objętych gminną ewidencją zabytków</p> <p>wartościowe układy ruralistyczne, szczególnie Lubichowa, Osowa Leśnego, Ocypla, Zelgoszczy</p>	<p>zły stan części obiektów zabytkowej</p> <p>krótki sezon turystyczny</p> <p>mała świadomość społeczna znaczenia dziedzictwa kulturowego</p> <p>brak programów wspierania ochrony środowiska kulturowego</p>	<p>wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki</p> <p>zwiększenie wiedzy o walorach gminy wśród potencjalnych turystów</p> <p>włączenie dziedzictwa kulturowego w budowanie tożsamości społeczności lokalnej</p> <p>wykorzystanie mody na turystykę kulturową dla przedłużenia sezonu turystycznego</p> <p>rozwój turystyki , w tym turystyki wodnej i agroturystyki</p>	<p>groźba utraty części obiektów zabytkowych,</p> <p>wtórna parcelacja gruntów, groźba przeinwestowania historycznych układów przestrzennych oraz bezplanowego powstawania nowych siedlisk, szczególnie związanych z rekreacją</p> <p>tendencja do modernizacji obiektów zabytkowych bez liczenia się z wartością oryginalnej substancji zabytkowej</p>

		większa dbałość o przestrzeń publiczną, krajobraz, architekturę w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy	
--	--	---	--

5. CELE I KIERUNKI DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2013 – 2017 DLA GMINY LUBICHOWO

Zgodnie z przytoczonymi wyżej przepisami ustawowymi ochrona zabytków należy do zadań własnych gminy. Ustalone poniżej priorytety, cele strategiczne i wynikające z nich cele operacyjne oraz kierunki działania wyznaczają działania gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2013-2017.

5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE

PRIORYTET 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych

CEL STRATEGICZNY 2. Dbłość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy

CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami

PRIORYTET 2. Wzmacnianie tożsamości kulturowej oraz upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i walorach turystycznych gminy

CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy

5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY LUBICHOWO NA LATA 2013 – 2017 (WRAZ Z TERMINARZEM)

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	Działania	Terminarz Działań
CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych	CEL OPERACYJNY 1. Wykorzystanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako instrumentu przyczyniającego się do poprawy ładu przestrzennego gminy oraz ochrony zabytków	Działanie 1. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla układów ruralistycznych jednostek osadniczych gminy	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	Działanie 2. Monitoring stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru oraz do Gminnej Ewidencji Zabytków, a w razie potrzeby informowanie władz konserwatorskich o zagrożeniu budowli zabytkowych i ładu przestrzennego w gminie	sukcesywnie
		Działanie 3. Opracowanie raportu o stanie obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	czerwiec 2015 r.
		Działanie 4. Sporządzenie sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Lubichowo”	czerwiec 2015 r.
	CEL OPERACYJNY 3. Objęcie ochroną prawną szczególnie wartościowych zabytków	Działanie 5. Współpraca przy opracowywaniu wniosków do Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie najcenniejszych zabytków do rejestru zabytków	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 4. Stworzenie zachęt finansowych zmierzających	Działanie 6. Stworzenie ram prawnych umożliwiających przyznawanie dotacji do remontów	czerwiec 2016 r.

	do poprawy stanu zachowania zabytków dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków	poprawiających stan zachowania obiektów zabytkowych	
	CEL OPERACYJNY 5. Promocja adaptacji obiektów zabytkowych na obiekty o funkcji turystycznej i usługowej	Działanie 7. Promocja wśród właścicieli zabytków możliwości rozwinięcia własnej działalności gospodarczej w oparciu o posiadane nieruchomości zabytkowe (ośrodki czasowe, agroturystyka, pensjonaty, stacje wodne)	sukcesywnie
		Działanie 8. Pozyskiwanie przez gminę inwestorów na zagospodarowanie obiektów zabytkowych	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 2. Dbałość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy	CEL OPERACYJNY 6. Zachowanie oryginalnej substancji zabytkowej obiektów będących własnością gminy	Działanie 9. Remonty i restaurowanie obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami	CEL OPERACYJNY 7. Pomoc przy pozyskiwaniu środków budżetowych i unijnych przeznaczonych na remonty i restauracje obiektów zabytkowych	Działanie 10. Podjęcie starań w Urzędzie Marszałkowskim na rzecz włączenia zabytków z terenu gminy do projektów mających na celu finansowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, działania na rzecz opracowania i realizacji takich projektów	sukcesywnie
		Działanie 11. Pomoc w uzyskiwaniu dofinansowania ze środków budżetowych i unijnych przez właścicieli obiektów zabytkowych chcących je adaptować do potrzeb agroturystyki, tworzenia pensjonatów itp.	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności	CEL OPERACYJNY 8. Zwiększenie wiedzy i	Działanie 12. Wprowadzenie do programów szkolnych elementów	wrzesień 2015 r.

lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	świadomości społecznej mieszkańców gminy nt. wagi kultywowania tradycji kulturowych regionu	wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	
		Działanie 13. Promowanie wśród pracowników Urzędu Gminy, policji, nauczycieli, właścicieli nieruchomości zabytkowych wartości regionalnego dziedzictwa kulturowego	sukcesywnie
		Działanie 14. Pomoc finansowa i organizacyjna dla miejscowych zespołów folklorystycznych, muzycznych, twórców regionalnych	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy	CEL OPERACYJNY 9. Działania na rzecz estetyki krajobrazu kulturowego	Działanie 15. Dbłość o efektywny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 10. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Działanie 16. Wprowadzenie na portalu gminnym stron poświęconych zabytkom i dziedzictwu historycznemu gminy	sukcesywnie
		17. Opracowanie przewodnika po gminie (w folderach informacyjnych)	sukcesywnie
		Działanie 18. Wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie oraz innych okazji budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego gminy	sukcesywnie

5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji Programu Opieki nad Zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE:

- 1) przepisy ustawowe
- 2) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- 4) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;

5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI:

- 1) strategia rozwoju gminy;
- 2) plany rozwoju lokalnego;
- 3) programy rozwoju infrastruktury gminy;
- 4) programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- 5) programy prac konserwatorskich;
- 6) studia i analizy, koncepcje;
- 7) plany rewitalizacji;
- 8) umowy i porozumienia;
- 9) kontrakty;

- 10) prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
- 11) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków
- 12) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego
- 13) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- 14) współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;
- 3) dofinansowania;
- 4) nagrody;
- 5) zachęty finansowe;
- 6) zbiórki społeczne;
- 7) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

5.4.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

5.4.5. INSTRUMENTY KONTROLNE:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego.
- 2) aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia;